

ОНІПКО М. В., магістр економіки

Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПОЛЕ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ»

Історія музею Полтавської битви розпочинається із дня святкування 200-річчя Полтавської баталії [1]. Музей був відкритий у 1909 р., існував до 1918 р., а у 1950 р. було створено Державний музей історії Полтавської битви. Він знаходиться за 9 км від центру міста Полтава, у тому місця, де 27 червня 1709 р. відбувся бій між російською армією Петра I та шведською армією Карла XII [2].

Указ про створення Міжвідомчої комісії з підготовки святкування 200-річчя Полтавської битви на чолі з генералом від кавалерії бароном О. Більдерлінгом було підписано Миколою II у серпні 1908 р. Місцем проведення запланованих урочистих заходів була Полтава. До ювілейної дати в місті звели пам'ятники та відкрили музей Полтавської битви на Шведській Могилі у с. Яківці [1].

Започатківцем і першим директором музею (1909-1918 рр.) був полтавець, учений Іван Францевич Павловський (1851-1922 рр.), який упродовж тридцяти дев'яти років (1874-1913 рр.) викладав історію у Петровському Полтавському кадетському корпусі. Учений був одним із засновників та незмінним секретарем Полтавської губернської вченої архівної комісії (1903-1918 рр.), діяльним членом Полтавського церковного історико-археологічного комітету (1906-1917 рр.), неодноразово обирався гласним Полтавської міської думи. Сучасні історики і дотепер використовують бібліографічні довідники з історії Полтавщини, видані І. Павловським [1].

Каталог музею Полтавської битви був уперше виданий у 1910 р. Він налічував 339 експонатів, до яких належали портрети історичних осіб, гравюри, картини, зброя, манекени воїнів. Відомо, що І. Павловський, наповнюючи експозиції предметами, прагнув якнайповніше висвітлити події всіх сторін того військового конфлікту. Відповідно відвідувачі бачили портрети шведських воєначальників, козацькі старожитності, зображення гетьмана Івана Мазепи.

На сьогодні Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», який отримав цей статус у 1981 р., є одним з найбільших у Полтавській області та Україні культурним науково-методичним центром, що присвячений Полтавській битві та історії країн-учасниць Великої Північної війни. Його загальна площа складає 771,5 га. У середині 90-х років заповідник був включений до реєстру ICOMAM (International Committee for Museums of Arms and Military History) – Міжнародної організації воєнно-історичних музеїв під егідою ЮНЕСКО.

До складу заповідника входять пам'ятники і пам'ятки, пов'язані з історією Полтавської битви: музей історії Полтавської битви (1909 р.), пам'ятник Петру I біля входу до будинку музею (1915 р.), пам'ятник шведам від росіян (1909 р.), пам'ятник шведам від шведів (1909 р.), десять гранітних обелісків на місці колишніх редутів (1939 р.), пам'ятник на місці переправи російської армії через Ворсклу (1959р.), пам'ятний знак на місці командного пункту Петра I (1973 р.), Братська могила загиблих російських воїнів (1894 р.), Сампсоніївська церква (1852–1856 рр., реконструйована у 1895 р.), пам'ятник захисникам фортеці Полтава і коменданту Олексію Келіну (1909 р.), пам'ятник Слави (1811 р.), пам'ятник на місці відпочинку Петра I (1849 р.), Спаська церква (1705–1706 рр., реконструйована у 1845 р.), Хрестовоздвиженський монастир (1650 р., де була штаб-квартира Карла XII), пам'ятник українським загиблим козакам (1994 р.) [3].

Заповідник «Поле Полтавської битви» має такий вигляд (рис. 1) [4].

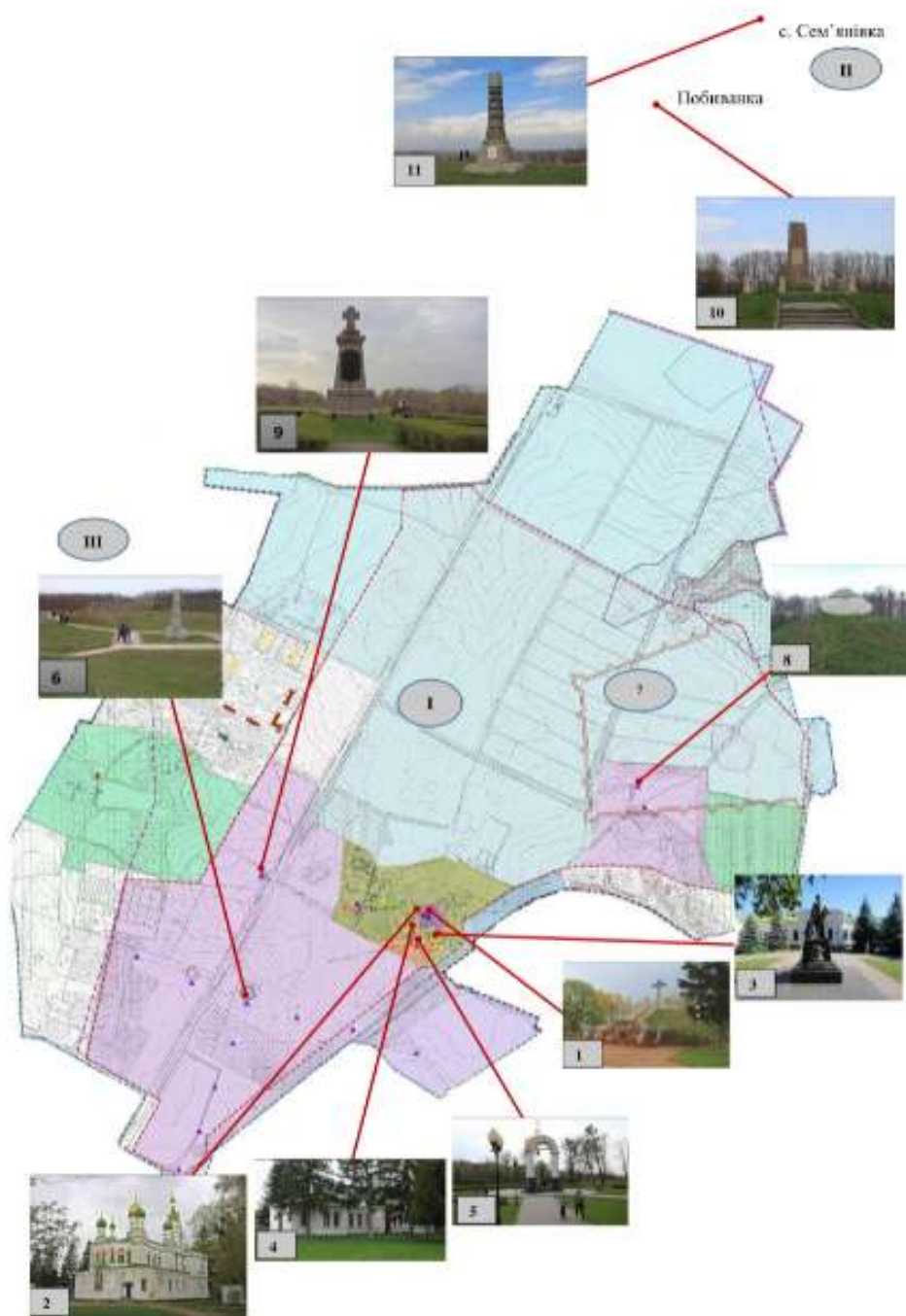

Рис. 1. Перелік зал

I. Комплекс пам'яток «Поле Полтавської битви»:

1. Братська могила воїнів московської армії.
2. Сампсоніївська церква.
3. Музей історії Полтавської битви та пам'ятник Петру I.
4. Будинок першого музею історії Полтавської битви.
5. Ротонда вшанування пам'яті

полеглих у Полтавській битві. 6. Система редутів московської армії. 7. Другий укріплений табір московської армії. 8. Командний пункт Петра І. 9. Пам'ятник шведам від росіян. 10. Пам'ятник шведам від співвітчизників. 11. Пам'ятник на місці переправи московської армії через р. Ворсклу.

II. Місце переправи ординських військ Темір-Кутлуя через р. Ворсклу влітку 1399 року.

III. Місце битви військ гетьмана І. Виговського та полтавського полковника М. Пушкаря влітку 1658 р. [4].

У період Другої світової війни у вересні 1941 р. частина колекції І. Павловського була евакуйована до Уфи, а частина залишилася в Полтаві і постраждала від пожежі в роки нацистської окупації. А вже в липні 1944 р. в краєзнавчому музеї полтавці мали змогу ознайомитися з виставкою «Героїчне минуле нашого народу», у якій був розділ «Полтавська битва» [1].

За інформацією [5] тоді у фондах музею зберігалось понад 4 тисячі експонатів. Це прапори російської та шведських армій, артилерійські гармати, рушниці, пістолети, шпаги, цінні колекції пам'ятних медалей, монет, унікальні історичні документи, твори живопису, графіки, скульптури; одяг та предмети побуту того часу; експозиція розміщена у 8 залах (площа близько 840 кв. м), розповідає про хід Північної війни 1700-1721 рр. та її вирішальну подію – Полтавську битву 1709 р.

З офіційного сайту ДІКЗ «Поле Полтавської битви» [1] дізнаємося, що нині колекція налічує понад 7 тис. експонатів: із них три тисячі двісті – предмети основного фонду; в експозиції знаходяться унікальні картини Дені Мартена (молодшого), Бернардо Белотто Каналетто, Жана Марка Натъє, Юрія Рєпіна, Миколи Самокиша, оригінальні портрети історичних діячів роботи художників XVIII ст., гравюри, автентична зброя, археологічні знахідки, старовинні предмети побуту.

Перелік зал з представленими експозиціями подано на рис. 2 [6].

Рис. 2. Експозиції музею «Поле Полтавської битви» [6]

Експерсії, які проводяться у музеї «Поле Полтавської битви» подано на рис. 3 [7].

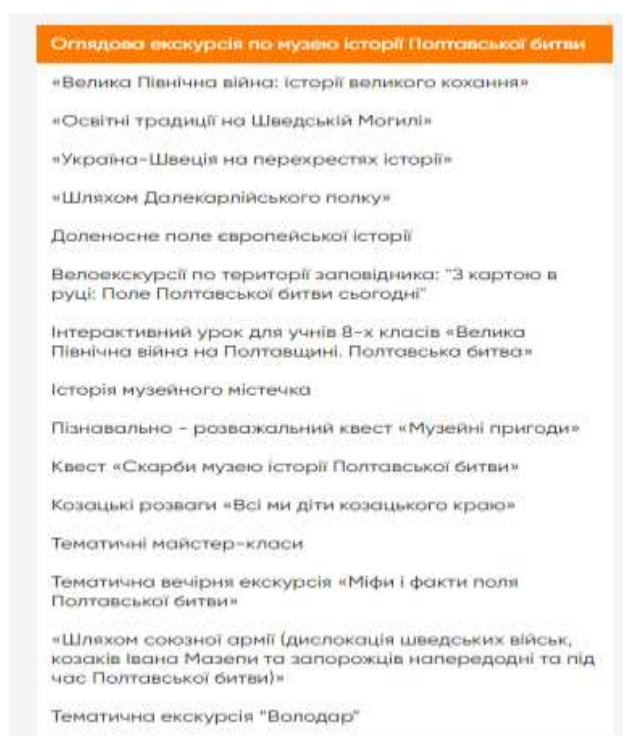

Рис. 3. Перелік експерсій у ДКЗ «Поле Полтавської битви» [7]

Вартість екскурсій у ДІКЗ «Поле Полтавської битви» коливається від 120 до 440 грн і залежать від кількості відвідувачів в одній групі (від 17 до 25 осіб) з додаванням вартості вхідного квитка 25 грн на одну особу.

Таким чином, очевидно, що державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» має доволі розгалужену інфраструктуру, яка включає в себе безпосередньо музей зі значною кількістю експонатів, що демонструють усі сторони учасників Полтавської битви, та заповідник, до якого входять пам'ятники і пам'ятки, пов'язані з історією Полтавської битви.

ЛІТЕРАТУРА

1. Музей історії Полтавської битви. ДІКЗ «Поле Полтавської битви. Офіційний сайт. URL : <https://battle-poltava.org/expositions/museum-founder-i-f-pavlovsky/>
2. Музей історії Полтавської битви. Історія Полтави: сайт Бориса Тристанова. URL : <http://histpol.pl.ua/ru/glavnaya?id=215>
3. Державний історико-культурний заповідник «Поле [Полтавської битви](#)». URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_історико-культурний_заповідник_«Поле_Полтавської_битви»
4. Заповідник. ДІКЗ «Поле Полтавської битви. Офіційний сайт. URL : <https://battle-poltava.org/reserve/>
5. Полтавщина : Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. К. : УЕ, 1992). Стор. 794 / Історія Полтави: сайт Бориса Тристанова. URL : <http://histpol.pl.ua/ru/glavnaya?id=215>
6. Експозиція музею. ДІКЗ «Поле Полтавської битви. Офіційний сайт. URL : <https://battle-poltava.org/exposition/>
7. Екскурсії. ДІКЗ «Поле Полтавської битви. Офіційний сайт. URL : <https://battle-poltava.org/excursions/>